

Nr 444.

Av herr **Velander m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition med förslag till arbetarskyddslag m. m.*

Det råder allmän enighet om att ökade ansträngningar måste göras för att förebygga ohälsa och olycksfall i arbete. Otvivelaktigt har den tekniska och sociala utvecklingen medfört, att 1912 års lag om arbetarskydd i vissa hänseenden blivit föråldrad. Det förslag till ny arbetarskyddslag m. m., som i Kungl. Maj:ts prop. nr 298 förelagts riksdagen, är därför att hälsa med tillfredsställelse.

Vid utformandet av en arbetarskyddslagstiftning måste alltid hänsyn tagas till produktionens krav. Reglerna måste göras sådana, att de bereda arbetskraften ett tillräckligt skydd utan att samtidigt hindra eller avsevärt försvåra produktionen. Den föreslagna lagen torde i stort sett fylla detta krav; i lagförslaget finnas dock vissa bestämmelser, som med säkerhet torde komma att verka produktionshämmande.

I 36 § i förslaget finnes sålunda en bestämmelse om nattvila för kvinnor av följande innehåll:

»Kvinna, som användes till hantverks- eller industriellt arbete, skall för nattvila beredas oavbruten ledighet från arbetet under minst elva timmar varje dygn. I denna ledighet skall ingå tiden mellan klockan 22 och klockan 5.»

Möjlighet till undantag härifrån finnes endast vid s. k. nödfallsarbete. Några egentliga dispensmöjligheter finnas icke. (En viss möjlighet till dispens från den nuvarande arbetarskyddslagens motsvarande bestämmelse finns dock enligt lagen den 30 juni 1948, vilken blott gäller till den 1 juli 1949.)

Vidare återfinnes i 33 § första stycket följande bestämmelse angående minderårigs nattvila:

»Minderårig arbetstagare skall för nattvila beredas oavbruten ledighet från arbetet under minst elva timmar varje dygn. I denna ledighet skall ingå, om den minderåriga ej fyllt sexton år, tiden mellan klockan 19 och klockan 6 samt eljest tiden mellan klockan 22 och klockan 5.»

Från denna bestämmelse finnas dels ett undantag för s. k. nödfallsarbete, dels vissa dispensmöjligheter.

1938 års arbetarskyddskommitté hade i sitt förslag enhälligt förordat regler, enligt vilka den tidpunkt, då arbetet senast skall sluta för minderåriga över 16 år och för kvinnor, skulle förskjutas från klockan 22 till klockan 23.

Kommittén har anfört mycket vägande skäl för denna ändring. Huvudskälet är det, att man på detta sätt skulle få större möjligheter att anordna

raster i tvåskiftsarbete, där kvinnor sysselsättas. Som förhållandena nu äro, är detta mycket svårt att ordna. Såsom framgår av betänkandet, visade sig vid en av kommittén verkställd undersökning, att flera tusen kvinnliga tvåskiftsarbetstagare blott hade en rast om högst 15 minuter per skift. Om man, såsom är praxis inom industrien, vill avkorta arbetstiden å lördagar till $5\frac{1}{2}$ timmar, måste vid en tillämpning av 48-timmarsvecka arbetstiden övriga dagar bliva $8\frac{1}{2}$ timmar. Eftersom tiden mellan klockan 5 och klockan 22 är 17 timmar, finns teoretiskt icke något utrymme för raster under de övriga vardagarna. Förlänger man den tillåtna tiden, kommer det att bliva möjligt att bättre ordna rastfrågan men samtidigt bibehålla den kortare lördagsarbetstiden. Särskilt framträdande bliva dessa svårigheter, när man vill låta kvinnor gå i tvåskiftsarbete tillsammans med män.

Det må erinras om att dessa och andra svårigheter föranledde riksdagen att i våras antaga den ovannämnda dispenslagen. Samma synpunkter borde ha fått göra sig gällande även i detta sammanhang.

Som departementschefen påpekat är vårt land för närvarande bundet av en internationell konvention (den s. k. bernkonventionen), som förbjuder nattarbete för kvinnor under tiden klockan 22—5. Det är emellertid att märka, att man även i andra länder, särskilt i England, har förmärkt de vanskligheter, som denna internationella reglering medför. Som departementschefen nämnt å s. 165 i propositionen, har en liknande av internationella arbetskonferensen antagen konvention innevarande år varit föremål för revidering. I den i år antagna reviderade konventionen i detta ämne har internationella arbetskonferensen uppställt en betydligt smidigare regel, enligt vilken nattvilan skall omfatta elva timmar i följd och av dessa elva timmar åtminstone sju skola infalla under en tidrymd mellan klockan 22 och klockan 7. Denna regel innebär i praktiken, att tvåskiftsarbete, i vilket kvinnor sysselsättas, ej får börja före klockan 5 och skall vara avslutat klockan 24. I en annan i år antagen reviderad konvention har motsvarande regel införts även beträffande minderåriga över 16 år. Dessa huvudregler äro försedda med vissa smärre modifikationer.

Mot bakgrunden härav synes det föreligga starka skäl att i allt fall bibehålla kommitténs förslag i vad det avser förskjutande av ifrågavarande tidpunkt från klockan 22 till klockan 23.

I 19 § av förslaget har även införts ett allmänt förbud mot nattarbete. Detta nattarbetsförbud — som, då specialregler finnas för minderåriga och för kvinnor, i främsta rummet gäller vuxna män — är så utformat, att arbetstagare skall erhålla ledighet för nattvila mellan klockan 23 och klockan 5. Från detta förbud föreslås vissa undantag. Utan särskild dispens av myndighet skall nattarbete i fortsättningen kunna bedrivas, där visst arbete med hänsyn till sin natur, allmänhetens behov eller annan särskild omständighet måste fortgå även nattetid eller eljest bedrivas å tid före klockan 5 eller efter klockan 23. Vidare skall utan dispens s. k. nödfalls-

arbete få bedrivas. Härutöver kan arbetarskyddsstyrelsen medgiva dispens från nattarbetsförbudet, när särskilda skäl föreligga därtill.

Om de föreslagna stadgandena skulle antagas av riksdagen, skulle alltså bl. a. treskiftsarbete förbjudas, i den mån det icke enligt lagens bestämmelser kunde undantagas från förbudet. Enligt en av 1938 års arbetarskyddskommitté företagen utredning (kommitténs betänkande del I, sid. 783) skulle enligt till kommittén inkomna uppgifter i treskiftsarbete sysselsättas ca 50 000 arbetare. Dessa återfinnas huvudsakligen inom industrigrupperna malmbrytning och metallindustri, pappers- och grafisk industri och livsmedelsindustri men även i mindre utsträckning inom andra industrigrenar. Det torde kunna förutsättas, att förhållandena i detta avseende icke avsevärt förändrat sig under de år som gått, sedan utredningen företogs. Det är uppenbart, att under det principiella nattarbetsförbudet sålunda falla industrigrenar av en utomordentlig betydelse för vårt ekonomiska liv, särskilt exportindustrier. Härtill kommer att under viss del av tiden klockan 23—5 bedrivs inom vissa industrier tvåskiftsarbete.

Mot det föreslagna nattarbetsförbudet ha, såsom av redogörelsen för remissyttrandena framgår, anförts allvarliga erinringar från arbetsgivarorganisationer, vissa handelskamrar, av Kooperativa förbundets styrelse, varjämte även vissa myndigheter anmält betänkligheter.

Det är påfallande, att det icke föreligger någon utredning, hur det föreslagna nattarbetsförbudet i dagens läge skulle komma att verka. Allt hänger på hur lagen kommer att tillämpas, och därom vet man för närvarande intet. Däremot är det klart, vilka följder bestämmelserna komma att få i den mån treskiftsarbete på grund därav måste upphöra: antingen måste produktionen minskas med en tredjedel eller också måste en utbyggnad ske av de företag, som drabbas av förbudet, så att de kunna exempelvis på två skift fullgöra den produktion, som nu kräver tre skift. Båda alternativen äro ägnade att inge starka betänkligheter särskilt i nuvarande tider, då man allmänt är ense om att landet måste öka sin produktion — särskilt för export — och begränsa sina investeringar.

Det synes uppenbart att ett allmänt nattarbetsförbud icke bör komma till stånd i rådande läge.

Under åberopande av vad ovan anförts yrkas, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 298 måtte för sin del besluta,

att ur förslaget till ny arbetarskyddslag 19 och 20 §§ måtte utgå

samt att i 33 och 36 §§ samma lag måtte vidtagas den ändringen, att »klockan 22» ersättes med »klockan 23».

Stockholm den 2 november 1948.

Axel Mannerskantz.

Olof Löthner.

Gustaf Velander.

C. Eric Ericsson.